

запобігти посиленню насильства і вижити, постраждалі розробляють стратегії, спрямовані на зміну ситуації. Ці стратегії можуть бути проблемними або емоційними. Проблемні стратегії передбачають активні кроки, що призводять до зміни практичної ситуації. Емоційні стратегії передбачають вирішення ситуації на внутрішньому рівні. У більшості випадків постраждала обирає обидва види стратегій одночасно або послідовно [2].

Насилля – це болісний досвід, який стає ще більш болісним, якщо суспільство звинувачує в цьому жінку. Насильство в сім'ї – це травматичний досвід, який веде до серйозних наслідків для жінок. Чим довшим і жорстоким є насильство, тим глибшою є травма. У випадках тяжкої травми розвиваються негативні механізми адаптації.

Отже, сімейне насильство по відношенню до жінок носить системний характер насильницьких дій. Це інциденти, множинних видів насилля (фізичного, психологічного, емоційного, економічного), що повторюються у часі. Також специфіка сімейного насилля полягає в тому, що воно відбувається між близькими людьми, включаючи подружжя або партнерів, батьків, дітей, інших родичів, тих, хто збирається одружитися. Насилля по відношенню до жінок є порушенням прав людини і основних свобод жінок, а також перешкоджає і не дозволяє їм користуватися цими правами і свободами. Також акти насилля наносять пряму шкоду здоров'ю і можуть впливати на здоров'я протягом тривалого часу, що у свою чергу, впливає на суспільство в цілому.

Список бібліографічних посилань

1. Брусницын Л. В. Насилие в семье. *Закон*. 2004. № 4. С. 103–105.
2. Закирова В. М. Развод и насилие в семье – феномен семейного неблагополучия. *Социологические исследования*. 2002. № 12. С. 131–133.

Отримано 24.02.2020

УДК [159.9:343.54](477)

Інна Станіславівна РЕЗНІК,

студентка факультету № 6

Харківського національного університету внутрішніх справ

ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО ЯК ПРОЯВ ПСИХОЛОГІЧНОГО НАСИЛЬСТВА

Показано, що домашнє насильство – це один з проявів психологічного насильства, яке застосовується з метою особистого самоствердження одного з членів сім'ї. Кінцевою метою будь-якого насильства є встановлення влади однієї людини над іншою, яка є слабкішою за агресора. Насильство – це свідома поведінка, використання власної переваги й контроль жертви, воно має наслідком

тяжкі психологічні травми і навіть може призвести до посттравматичних стресових розладів.

Сьогодні проблема домашнього насильства є досить поширеною у вимірі сучасного соціального простору, а також однією з найбільш розповсюджених у світі форм порушення прав людини. Домашнє насильство вважається серйозною проблемою в кожній країні, де вивчаються ці питання. Такого насильства зазнають, зокрема, жінки всіх вікових і соціально-економічних груп. Сам термін «домашнє насильство» на сьогодні є досить поверховим. Недостатнім є розуміння того, що міститься у понятті «насильство», коли говориться про застосування його у родині між її членами. Найчастіше під домашнім насильством розуміють безпосереднє застосування насилля одного члена сім'ї по відношенню до іншого, наприклад, насилля батьків над дитиною, дорослої дитини над батьками тощо [1].

Фундаментальні основи сучасних теорій насильства були закладені в дослідженнях Х. Арангурена, Г. Блумера, М. Вебера, Д. Галтунга, Л. Гумпловича, Е. Дюркгейма, Г. Зіммеля, К. Маркса, Р. Мертона, У. Самнера, Н. Смелзера, П. Сорокіна, О. Шпенглера, та ін. Проблему насильства в сім'ї розглядають у своїх роботах вітчизняні та зарубіжні спеціалісти: психологи (І. Д. Бех, О. І. Захаров, О. Б. Орлов, О. О. Кочеміривська, З. Фройд, Е. Фромм, Е. Міллер, Л. Берковіц, М. Страус, Н. Блеклок), педагоги (Л. С. Нечепоренко, Н. Опухова, І. А. Хозраткулова, В. В. Радул), соціологи (А. А. Бесєдін, О. В. Бойко, В. М. Закірова, Р. Коллінз, Г. Паттерсон, Т. В. Шипунова), юристи (Е. І. Скакунов, В. А. Туляков) та інші дослідники. Насильство в сфері шлюбно-сімейних відносин у контексті конфліктології розглядалося А. Я. Анцуповим, А. Г. Здравомисловим, А. М. Ніколаєвською, Л. А. Петровською, Т. М. Титаренко, А. І. Шипіловим та ін.

Але недостатньо розробленими залишилися питання, пов'язані з профілактикою насильства в сім'ї, оскільки розв'язанням проблеми насильства в сім'ї соціальні педагоги почали займатися зовсім недавно, після введення в дію Закону України «Про попередження насильства в сім'ї» від 15 листопада 2001 року [4].

Мета нашої роботи полягає в тому, щоб охарактеризувати домашнє насильство як прояв психологічного насильства.

Охорона сім'ї державою здійснюється у відповідності з Конституцією України (ст. 48, 51), Сімейним кодексом України (ст. 5) та іншими нормативно-правовими актами. Водночас, одна з поконівних проблем, з якою стикалися і стикаються майже всі люди, в усі часи, - це проблема насильства, зокрема насильства в сім'ї.

Психологічне (або емоційне) домашнє насильство – це використання переваги, щоб принизити та знецінити іншого члена сім'ї. Насильством

також є свідоме ігнорування потреб та почуттів тих членів сім'ї, які залежні від людини та потребують догляду, як-от дітей чи людей старшого віку.

Окремий конфлікт у сім'ї, випадкова образа чи навіть повторювані сварки – це не психологічне насильство. Насильство – свідоме поведінка, використання власної переваги й контроль жертви. Це ускладнює для постраждалих ефективний захист почуттів та інтересів.

Небезпечним і поширеним видом насильства є психологічне насильство – насильство із застосуванням словесних та психічних слів, приниження гідності, образи, зневажливе ставлення, що веде до втрати самоповаги, докори, лайка, в тому числі нецензурна, грубість, залякування. Дуже важливим аспектом прояву насильства є ізоляція жертви кривдником. Це виражається в тому, що він поступово руйнує її соціальне оточення і контакти, починаючи з батьківської сім'ї. Це відбувається шляхом поступових маніпуляцій [3]. Психологічне насильство присутнє практично у всіх випадках насильства в сім'ї. Психологічне насильство веде до значних психологічних страждань, посттравматичних стресів, депресій, неминучого почуття страху, а іноді й до більш серйозних наслідків, – до спроб суїциду. Психологічне насильство тягне за собою руйнування особистості жінки, її соціальну дезадаптацію (неприспособованість) [6].

Насильство, скоєне по відношенню до дитини чи підлітка, має наслідком тяжкі психологічні травми і навіть може призвести до посттравматичних стресових розладів. Порушення, що виникають внаслідок насильства, стосуються всіх сфер функціонування дитини: виникають порушення сну й апетиту, пізнавальної сфери, з'являються стійкі зміни особистості, що у майбутньому заважатимуть формуванню адекватної самооцінки та самореалізації дитини, сприятимуть виникненню порушень поведінки (ранній алкоголізм, наркоманія, мимовільне відтворення травматичних дій у поведінці, аутоагресія, тобто самокатування і суїцид).

Поведінка – це процес взаємодії особистості зі середовищем [5]. Як зазначає Джеймс Джилліген, насильство дає цілком реальні переваги багатьом людям, які вдаються до нього [2, с. 28]. Поведінка як реальність є соціальною за своєю суттю, тобто вона формується та реалізується у суспільстві, а, отже, відображає процес соціалізації особистості, тобто інтеграції у соціум. Тому особливості поведінки дітей і молоді, в тому числі ті чи інші насильницькі дії, є наслідками особливостей соціалізації сучасних дітей, підлітків та юнаків.

Соціально-політична криза в Україні, розшарування населення за рівнем матеріального стану, невпевненість переважної кількості громадян у завтрашньому дні, погіршення матеріального становища – це фактори, що сприяють зростанню напруженості у суспільстві та як наслідок –

підвищенню агресивності та конфліктності у відносинах, криміналізації багатьох сфер суспільного життя, зростанню кількості правопорушень, зокрема правопорушень, що є проявами різних видів насильства. Внаслідок означеного загострюється проблема насильства в суспільстві, зокрема насильства, від якого потерпають діти, підлітки, молодь, жінки, літні люди.

Отже, як свідчать статистичні дані, в Україні найбільша кількість тяжких правопорушень і злочинів проти особистості відбувається в сфері сімейно-побутових відносин. Тобто однією з актуальних проблем, що потребує вивчення і вирішення на державному рівні, є проблема насильства в сім'ї, і перш, ніж розпочинати профілактичну роботу щодо попередження насильства, зокрема насильства в сім'ї, необхідно з'ясувати, визначити ті фактори й умови, що детермінують виникнення насильницької поведінки.

Список бібліографічних посилань

1. Психологічне насильство // EDRA : сайт. URL: <https://nonviolence.edera.com/psychological-violence> (дата звернення: 20.02.2020).
2. Джилліген Д. Запобігання насильству. Київ : Сфера, 2004. 192 с.
3. Дяченко К. І. Методична розробка уроку на тему «Психічне та фізичне насильство над особистістю». *Безпека життєдіяльності*. 2005. № 1. С. 35–39.
4. Про попередження насильства в сім'ї : Закон України від 15.11.2001 № 2789-III // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2789-14> (дата звернення: 21.02.2020). Втратив чинність.
5. Змановская Е. В. Девиантология (Психология отклоняющегося поведения). М. : Академия, 2003. 288 с.
6. Психологический практикум и тренинг: профилактика насилия в семье и школе / авт.-сост. Л. В. Прикуль. Волгоград : Учитель. 2009. 302 с.

Отримано 24.02.2020

УДК 159.922.7

Альона Олегівна СІРОШТАН,

курсантка факультету № 3

Харківського національного університету внутрішніх справ

ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ В ПІДЛІТКОВОМУ ТА ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ

Показані особливості та подібності ціннісних орієнтацій осіб юнацького віку. З'ясовано, що найменш значущою ціннісною орієнтацією в усіх групах була «Соціальна активність для досягнення позитивних змін в суспільстві».

В останній час в суспільстві відбуваються глибинні перетворення. Суттєво змінюються соціальні інститути, вимоги до особистості людини,